

NOVA DOPUNA
JEZIČNOM SAVJETNIKU

(Uredio dr. Slavko Pavešić)

Kao što sam istakao i u svojoj prvoj Dopuni (*Jezik*, XXXI, str. 155–158), izuzetna vrijednost toga korisnog i potrebnog nam priručnika potakla me da priopćim ove svoje napomene želeći u granicama svojih mogućnosti pomoći da to dragocjeno djelo bude što besprekornije u eventualnom novom izdanju, te nadajući se da će te primjedbe zanimati i čitatelje *Jezika*.

Prvobitno sam se htio osvrnuti samo na neke problematične definicije stručnih termina, ali sam onda dodao i napomene o nekim drugim natuknicama htijući ilustrirati potrebu pomne revizije na najvišoj stručnoj razini, kako bi kriteriji bili što preciznije izbalansirani, no, da se pritom prevelikom strogošću ne bi opet nepotrebno ograničavale naše izražajne mogućnosti. Naravno, trebalo bi izostaviti neke posve neaktualne natuknice (kao npr. *premapotpis*), a uvrstiti druge, veoma česte u svakodnevnoj uporabi (kao npr. *šank*). Htio bih još naglasiti da se moje napomene odnose na razmjerno veoma malen dio rječničkog fonda *Savjetnika* koji sadržava oko osam tisuća natuknica!

Nipošto ne bih želio da se ti reci smatraju osvrtnom na cjelokupno djelo, a još manje kritikom za koju se nikako ne osjećam pozvan. Pokoja napomena i zamišljena je tek kao prijedlog za razmatranje i eventualnu raspravu.

1. *Bajc* (njem. *die Beize*) prema *Savjetniku* treba zamijeniti izrazima *rasol*, *močilo* koji su kao nazivi doista i potvrđeni. Neprilika nastaje kad nam treba glagol i glagolski pridjev. U stolarstvu npr. osim močilom, tj. „bajcom“ (koji služi za toniranje) močimo drvenu površinu i čistom vodom, i to nakon prethodne ob-

rade brusnim papirom, kako bi se vlakanca, što tada strše, mogla zagladiti finalnim brušenjem prije dalje obrade. Jednak bi problem bio da „bajc“ zamijenimo „bojilom“. Kažemo li da drvo treba bojiti, onda se ne zna da li bojom ili bojilom. Prema tome, izvedenice *bajcati* i *bajcan* ne daju se uvijek adekvatno zamijeniti.

2. *Cirkl* ne dolazi od njem. „Zirkel“ nego od njemačkog naziva *der Zirkel*, no, svakako ga treba zamijeniti izrazom *šestar*.

3. *Danas: danas ujutro* u njemačkom nije „heute Morgen“ nego *heute morgen*. (Kada smo već kod pravopisa, s. v. zemljoumjesto Lan-denge treba ovu njemačku riječ rastavljeno pisati: Land-enge.)

4. *Dinstman* (njem. *der Dienstmann*) službeno je kod nas bio *služnik*, a ovaj je naziv bio urezan i na metalnoj pločici pričvršćenju na služnikovoj crvenoj (kasnije zelenoj) kapi. Osim toga, naziv *služnik* potvrđen je u njemačko-hrvatskim rječnicima od Filipovića do Hurma. To zvanje kod nas više ne postoji, a za razliku od kolodvorskog nosača (koji je prenosio samo putnu prtljagu) služnik je „dežurao“ na pojedinim prometnim točkama grada i dostavljao po narudžbi usmene i pismene poruke ili pojedine predmete.

5. *Dolje*: prema *Savjetniku* ono što se osuđuje uzvikom *dolje!* „izriče se akuzativom“ npr. „Dolje takva politika!“ Ali nije jasno gdje je tu akuzativ. Valjda je trebalo da stoji: „izriče se nominativom“.

6. *Domjenak* je u *Savjetniku* definiran (prilično ležerno) kao „ugodan razgovor uz zakusku“; no, veoma iznenađuje tvrdnja, da je ta riječ loše načinjena „prema njem. Wortwechsel“, a to je jedna od teza koje su nedovoljno kritički preuzete od Maretića¹. Nikako nije jasno što je potaklo

¹ Dr. T(omo) Maretić: *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, u Zagrebu 1924.

Maretića da taj „razgovor” dovede u vezu s njemačkom riječi *der Wortwechsel*, koja pretežno znači prepirku! Mnogo pouzdaniji etimološki putokaz pružaju nam Cigale² i Pleteršnik³. Cigale s. v. verabreden, kao i s. v. (sich) verständigen, ima slovensko značenje *domeniti se* tj. dogovoriti se, a s. v. Verabredung ima *domemba*. Pleteršnik ima: d o m e n e k = domemba, a s. v. domemba ima njemačko značenje: die Verabredung; zatim s. v. domeniti se ima: sich verabreden, sich verständigen. Vidimo, dakle, da *domjenak* prvenstveno znači *dogovor*, pa zatim i *dogovoreni sastanak*, a da li će se na njemu služiti i zakuska, ovisit će o gostoljubivosti i financijskim mogućnostima domaćina. U značenju *party*, *encounter*(?), *appointment* ima i Bujas⁴ *domjenak*, doduše kao arhaizam, no, vidjeli smo (*Jezik*, XXXI, npr. na str. 157, s. v. -kratan) da se pojedine riječi katkada i brzopleto etiketiraju kao zastarjele.

7. *Iskaz*, *iskazati* prema *Savjetniku* se danas „upotrebljava gotovo samo za izjavu pred sudom”. No, u značenju: iskazati štovanje, zahvalnost taj izraz imamo npr. i u Bujasa⁴. Osim toga, u stručnoj terminologiji pojedini radovi i količine grade *iskazuju se* npr. stawkama u predmjeru, troškovniku itd.

8. *Ispad*, osim značenja navedenih u *Savjetniku*, ima i svojstvo termina u elektroprivredi („ispad mreže”).

9. *Izgled*: umjesto „kein Aussicht” treba da stoji *keine Aussicht*, jer je ta njemačka imenica ženskoga roda.

10. *Kalem* prema *Savjetniku* „danas se u knjiž. jeziku upotrebljava samo u znače-

nju: cijep, cjepka, mladica”. no, *kalem* je još i tehnički termin u strojarstvu, a i u drugim strukama, u značenju *die Spule*, *the spool*, kako ga imaju i Dabac i Bujas, a u tom značenju za taj izraz nemamo odgovarajućih zamjena.

11. *Kamara* je prema *Savjetniku* pokrajinska riječ, a između ostalog je isto što i *hrpa*, *stog* u književnom jeziku. No, kamara se u značenju poljoprivrednog naziva za naslagu snoplja, sijena, slame od stoga razlikuje što „nije okrugla nego na četiri ugla” kako navodi Iveković⁵

12. *Korun* je prema *Savjetniku* pokrajinska riječ. No, potvrđena je u starijoj stručnoj literaturi (npr. u Hoića⁶), a ima je uostalom i I. Filipović⁷. Očito je danas zastarjela, a suvremeni je izraz: krumpir. Međutim, posve iznenađuje oznaka po kojoj nam ta riječ tobože dolazi iz njemačkog, što nikako nije jasno. Sumnju u njemačko podrijetlo još nam pojačava Pleteršnik³ podatkom da po Miklošiču ta riječ potječe s istarskih otoka.

13. *Kosati* možemo zamijeniti glagolom *sjeckati*, *kosano meso* možemo zamijeniti i *mljevenim mesom*, ali čime ćemo adekvatno zamijeniti uvriježeni naziv *kosani odrezak* (da izraz bude jasan) ako ne želimo reći „faširana šnicla”?

14. *Koščica* po abecednom redu treba da dođe iza natuknice *kostur*.

15. *Krčma*: ako se hoće reći da su nazivi „Krčma staroj Kati” i „Krčma dobroj kapljici” načinjeni prema njemačkom, mora se dodati: bez dovoljna razumijevanja njemačkog jezika. Dativ

² M(atej) Cigale: *Deutsch-slovenisches Wörterbuch, Laibach 1860*.

³ M(aks) Pleteršnik: *Slovensko-nemški slovar*, v Ljubljani 1894.

⁴ Željko Bujas: *Hrvatsko ili srpsko-engljeski enciklopedijski rječnik*, (Zagreb), Grafički zavod Hrvatske 1983.

⁵ Dr. F(rancisko) Iveković i Dr. Ivan Broz: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb 1901.

⁶ Dr. Ivan Hoić: *Sluke iz obćega zemljopisa IV*, Zagreb 1894, str. 416.

⁷ Ivan Filipović: *Novi rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika*: njemačko-hrvatski dio, u Zagrebu 1869; hrvatsko-njemački dio, u Zagrebu 1875.

je ovdje ostao od izostavljenog prijedloga *k(a)*, kojim je pogrešno preveden njemački prijedlog *zu*, a taj u njemačkim nazivima gostionica znači *kod* (usp. *Jezik*, XXXI, str. 156). – Dodatno ovdje napominjemo da u *Savjetniku* prethodna natuknica *Krk* po abecednom redu treba da dođe iza *Križevaca*.

16. *Lih* (neparan) kao termin ima svoj pandan u izrazu *tak* (paran) koji nalazimo u rječniku *Savjetnika* samo u složenici: takoprstaši. *Lih* i *tak* možemo u općoj jezičnoj praksi smatrati zastarjelim izrazima, no, dešava se da ti izrazi npr. kao matematički termini ipak posluže pojedinim autorima u stručnom tekstu. Marković⁸ rabi dosljedno nazive *lih* i *tak*, a Blanuša⁹ spominje te izraze kao alternativne termine.

17. *Lipanj* nije naš narodni naziv za *jul* nego za *jun*. (Očito je posrijedi omaška.)

18. *Liv* se u *Savjetniku* zabacuje jer da je taj izraz načinjen „prema njem. Guss“, a oblik se *lijev* i ne spominje. Dabac je registrirao tridesetak vrsta lijeva: centrifugalni, crveni, kokilni, preklopni, rotacioni, silazni, školjkasti, tlačni, uštrcni, vertikalni itd. Neke od tih termina (npr. kokilni, rotacioni, tlačni, vertikalni lijev) ne možemo prikladno zamijeniti „lijevanim željezom“. Spomenuli bismo ovdje da se u metalurgiji željezo dijeli na kemijski čisto željezo (tj. kemijski element Fe) i na tehničko željezo (tj. slitine). Dalja klasifikacija tehničkog željeza prilično je zamršena, a djelomične terminološke nedosljednosti i nejasnoće nisu još jednoznačno razriješene. (Dilema pri složenosti te klasifikacije ima čak i u njemačkoj

terminologiji!) Treba istaći da je u *Savjetniku* samo periferno dotaknuta predmetna problematika. U svakom slučaju *lijev* nam je kao termin potreban.

19. *Mandarin(k)a* je u *Savjetniku* definirana očito omaškom kao vrsta „narandže“; s. v. narandža taj je oblik kategoriziran kao pokrajinski, s tim da je književni izraz u zapadnim krajevima *naranča*, kao što je potvrđeno i s. v. pomoranča.

20. *-mo*: umjesto „pravac kretanja“ mislim da je u smislu gibanja prema određitu korektnije *smjer kretanja* (usp. napomene pod natuknicom *smjer*).

21. *Mogila* nije samo grob nego i umjetno izveden humak, npr. kao spomen-obilježje. Tako imamo u Maksimiru mogilu koja je prilikom proslave tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva podignuta zemljom dopremljenom iz raznih krajeva hrvatskoga jezičnog područja.

22. *Mušičav* vjerojatno je omaškom otisnuto umjesto *mušičav*.

23. *Naknadni* prema *Savjetniku* ne valja primjenjivati u značenju: dopunski, dodatni. No, baš u tom smislu taj je pridjev tako uobičajen („naknadna reklamacija“, „naknadni opis“) da i u jednom poznatom jezičnom priručniku¹⁰ imamo navedene „naknadne potpisnike“.

24. *Naobrazba*, *naobraziti*: umjesto tih izraza *Savjetnik* preporučuje između ostalog i *obrazovanje*, *obrazovati*, ali s. v. obrazovati „bolje je upotrijebiti koju našu riječ“. Jedan nas od prijedloga očito preopterećuje.

25. *Napadan* prema *Savjetniku* nije dobro u smislu: uočljiv, izrazit, ali s. v. upadno preporučuje se opet prilog *napadno*! Ova kolebljivost upućuje možda na

⁸ Dr. Željko Marković: *Uvod u višu analizu I*, treće izdanje, Zagreb 1950.

⁹ Dr. ing. Danilo Blanuša: *Viša matematika*, I, dio, drugo izdanje, Tehnička knjiga, Zagreb 1965.

¹⁰ *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*, Zagreb – Novi Sad 1960.

to da ne bi trebalo prema *napadan* biti prestrog. Dovoljno je, mislim, paziti da taj pridjev u nominativu muškog roda ima jasno značenje, pa da ga samo u tom obliku po potrebi zamijenimo.

26. *Naslov* (knjige, članka) potpuno je kod nas udomačena riječ i ne možemo je adekvatno zamijeniti riječju: natpis. Pogotovu ne možemo zamijeniti izvednice: nadnaslov, podnaslov, međunaslov kao termine u tiskarstvu. Osim toga, tu riječ ne možemo zamijeniti ni kada se govori o borbi za naslov (prvaka) u atletici i športu.

27. *Naslovník* nam je također potreban izraz, a ne shvaćam zašto bi bilo bolje: adresat. „Primalac” nije adekvatna zamjena, jer primalac npr. pisma ne mora nužno biti naslovník. Čak i preporučeno pismo može primiti svaki odrastao član kućanstva.

28. *Nedoumica*: naći se u nedoumici nije isto što i biti neodlučan. Možemo biti dovedeni u nedoumicu vanjskim čimbenicima, a neodlučni smo u ovisnosti o svojim spoznajnim mogućnostima ili po svojoj naravi.

29. *Neumjestan* neće biti baš prijevod „njem. unstathaft”, pa niti ispravno napisanog pridjeva *unstathaft*, koji znači: nedopustiv, a *neumjestan* je isto što i *deplasiran* (franc. *déplacé*). Vjerojatno nam je pridjev *neumjestan* došao iz ruskog jezika kao i *umjestan*. Pretpostavka da je ruski pridjev *уместный* načinjen „po njem.” nema dovoljno uvjerljive podloge. U *Savjetniku* se za *neumjestan* predlaže kao moguća zamjena *nepriličan*, no, i ta bi se riječ onda mogla na isti način kategorizirati kao rusizam (prema *неприличный*).

30. *Nizozemska* nije samo prijevod njemačkog ili engleskog ili francuskog naziva, nego i izvornog nizozemskog naziva *Nederland* (službeno: Koninkrijk der Nederlanden).

31. *Nositi se mislju* njemački se ne kaže (infinitivom) „tragen sich mit dem Gedanken herum” nego *sich mit dem Gedanken herumtragen*.

32. *Obrazac* (kao rusizam i bohemizam) bolje je prema *Savjetniku* zamijeniti izrazima: formular, uzorak. Ali s. v. formular predlaže se kao naša riječ: obrazac! Možda iz toga slijedi da bi trebalo tolerirati oba izraza. U odnosu na spomenute izraze (koji se ne poklapaju potpuno po značenju) zanimljivo je da s. v. blanketa nije preporučena nikakva zamjena niti je ta tuđica značenjski komentirana (nego samo morfološki).

33. *Obris* (kontura) prema *Savjetniku* je „knjiška” riječ koja je „prodrila u književnu upotrebu” još u 18. stoljeću. Mislim da bi se slobodno smjelo dodati da je taj izraz prihvaćen i kao termin (ima ga, uostalom, i Dabac).

34. *Odaja* se ne može uvijek adekvatno zamijeniti: sobom, prostorijom, jer je ta riječ dobila i posebno značenje reprezentativne prostorije (npr. u vladarskoj rezidenciji).

35. *Oдношaj* bi po *Savjetniku* bio izraz načinjen pod utjecajem ruske riječi *отношение*, a kategoriziran je i kao zastario, iako se iznosi da se sve više primjenjuje u značenju: coitus. Dakle, riječ *одношaj* ipak nije zastarjela, samo je dobila novo značenje. Rusko podrijetlo, čini mi se, ipak nije posve pouzdano. Pod natuknicom *-aj* jasno se kaže da taj nastavak služi za izvođenje imenica od glagolskih osnova, te da je „i danas živ u književnom jeziku”, a navode se i primjeri: porođaj, okršaj itd.

36. *Odumirati* kao termin ne primjenjuje se samo u sociologiji nego npr. i u patologiji (gdje imamo odumiranje tkiva kod gangrene).

37. *Oliva* za plod i stablo doista je suvišan izraz uz *maslinu*. Ali valja dodati

da je *oliva* i tehnički termin u zgradarstvu za ručicu prozorskog zasuna, i to kada ta ručica ima simetričan oblik, dok asimetričnu (jednokraku) ručicu nazivamo *poluoliva*.

38. *Oporba* se u *Savjetniku* zabacuje kao zastarjela riječ, no, mislim da je izvedenica *oporbenjak* još uvijek živa. Uostalom, protiv *oporbe* nije ništa imao niti Maretić¹. A tu riječ ima i Hurm¹¹, bez ikakve ograde.

39. *Opstanak* se ne da uvijek adekvatno zamijeniti izrazom *postojanje* (npr. u izričaju *borba za opstanak*).

40. *Otkazati* (kao i *zatajiti*), bez objekta, u smislu „otkazale su (zatajile su) kočnice“, ne možemo uvijek adekvatno i spretno zamijeniti izrazima: pokvariti se, prestati raditi i sl.

41. *Otkloniti* je, mislim, uvriježen i potreban izraz, npr. u smislu: otkloniti opasnost.

42. *Otputiti* kao glagol bez povratne zamjenice prema *Savjetniku* ne ide u književni jezik, ali nekoć je taj izraz služio u školskoj administraciji kada su nesposobne đake na kraju pologudišta *otpućivali* iz srednjih škola.

43. *Pant* znači: šarnir, a u tom značenju izrazi: stožer, spojka, šarka, zglobnica (preporučeni u *Savjetniku*) sami po sebi nisu kao termini dovoljno jasni niti su općenito prihvaćeni.

44. *Pasti*: „palo je nekoliko zdravica“ njemački se ne kaže „sind einige Toaste gefallen“, nego bi se reklo *einige Toaste sind gefallen* da je ta fraza uobičajena. Sretniji bi primjer bio: „palo je nekoliko primjedaba“ prema njem. *einige Bemerkungen sind gefallen*.

45. *Pečuh*: valjalo bi razmotriti nije li pravilnije *Pečuh*, ako taj toponim dolazi od konstrukcije „pri petjuh crikvah“ – prema objavljenim podacima¹².

46. *Pelud* prema *Savjetniku* treba zamijeniti *cvjetnim prahom*, ali termini *peludna groznica* i *peludna hunjavica* nemaju, mislim, adekvatne zamjene.

47. *Periferija* se može zamijeniti *predgrađem* kad se govori o naselju, no, *periferija* dolazi i u drugim situacijama. Imamo npr. periferiju kruga u geometriji i periferiju planetarnog sustava u kozmografiji.

48. *Ploha* nije uvijek ravna „površina“ niti je uvijek omeđena, jer imamo i zakrivljenih i neograničenih ploha (primjer: eliptični paraboloid!). Plohu je teško definirati, lakše ju je objasniti. Kaže se npr. da je ploha granica tijela ili skup točaka kao trag krivulje koja se giba i sl.¹³

49. *Pobirati aplauz* valja prema *Savjetniku* zamijeniti izrazom *dobiti aplauz*; no, zar se *aplauz* ne bi mogao zamijeniti izrazom *pljesak*?

50. *Pojednostaviti* je prema *Savjetniku* izvedeno „prema pridjevu jednostavan“. Tu tezu možemo smatrati spornom. Kao što je od *taman* načinjeno *potamniti*, tako je od pridjeva *jednostavan* izveden glagol *pojednostavniti*¹⁴. Analogan slučaj imamo s. v. *ujednostaviti*.

51. *Poklič* je očito pogrešno umjesto *poklič*.

52. *Polagati ispit* priznaje *Savjetnik* kao usvojen izraz. No, zašto onda ne bi bilo isto tako dobro *polagati zakletvu*, *polagati*

¹² Usp. *Osječki zbornik II/III*, Osijek 1948, str. 180. (Dr. Kamilo Firinger: *Povijest slavenskog roda na latinskom jeziku*).

¹³ Usp. Математическая энциклопедия, Москва, 1984, т. 4 (ок–сло), стр. 341.

¹⁴ Usp. *Jezik*, II, str. 150/151. (Slavko Pavešić: *Pojednostaviti ili pojednostavniti?*).

¹¹ Dr. Antun Hurm: *Hrvatskosrpsko-njemački rječnik*, Zagreb 1985; *Njemačko-hrvatskosrpski rječnik*, II. izdanje, Zagreb 1959.

račun? Tim više što su ti izrazi potvrđeni, a ne daju se adekvatno zamijeniti.

53. *Posjedovati* i *imati u vlasništvu* nije isto u pravnoj terminologiji. Netko npr. može nešto posjedovati a ne mora biti vlasnik, ili opet, netko može biti vlasnik nečega a ne mora to još (ili više) posjedovati.

54. *Postupno* je uobičajen izraz, te ga ne bi trebalo zabacivati u korist rusizma *postepen* koji opet ne bi trebalo propisivati kao potreban.

55. *Posuda* u smislu posuđivanja ne čini mi se da je „u suvremenom književnom jeziku” baš uobičajen izraz.

56. *Potcijeniti*, *potcjenjivati* nije načinjeno „prema njem. unterschätzen” nego prema *unterschätzen*. (Posrijedi je vjerojatno tiskarska pogreška.)

57. *Pozornost*, mislim, ne treba zabacivati, jer se za nijansu razlikuje od izraza *pažnja* koji se primjenjuje i u značenju: štovanje, obzir, susretljivost; pogotovu, jer se s. v. pažnja! daje prednost uskliku *pozor!*

58. *Pravorijek* se u *Savjetniku* zabacuje kao suvišna riječ „kad imamo narodnu riječ: presuda”. No, s. v. verđikt preporučuje se opet *pravorijek!* Prema tome nam taj termin ipak može poslužiti.

59. *Predtakmičenje* moglo bi se možda prikladnije zamijeniti izrazom *kvalifikacijsko natjecanje*, jer predloženo „prethodno” natjecanje ništa posebno ne znači, a „izlučno” natjecanje znači „kup” ili sličan sustav.

60. *Preduzeti* s dopunom *sebi(si)* valjalo bi spomenuti kao germanizam primjenjivan u zapadnim krajevima u značenju *odlučiti* kako to ima i *Maretić*¹.

61. *Predvesti* (nekoga) administrativni je termin za koji u izrazu „dovesti pred” nemamo odgovarajuće zamjene.

62. *Prelov*: u primjerima se potkrala tiskarska pogreška: umjesto „pretplata” treba da stoji *preplata*.

63. *Prepad* – zašto bi nastao „pod utjecajem njem. überrumpeln”, i to „miješanjem značenja glagola *prepasti* i imenice *napad*”, kad je znatno očitiji utjecaj njemačke riječi *der Überfall*?

64. *Prepisati lijek komu* prema *Savjetniku* „dobar je narodni izraz” koji ne bi trebalo zamjenjivati izrazom *propisati lijek*. Osjećam da bi se ta teza mogla i osporiti (pa i u odnosu na kriterij). Možda je *prepisati* u tom značenju izvedeno od latinskoga glagola *praescribo*, *praescribere* koji između ostalog znači i *propisati*. (Regnum regno non praescribit leges!) Recept se i definira kao „liječnički propis ljekarniku, prema kojemu ovaj izrađuje i izdaje lijek”.¹⁵

65. *Primjedba*, mislim, potrebna nam je riječ, a predložene zamjene (napomena, prigovor, bilješka, dopuna, objašnjenje) nisu za svaku zgodu adekvatne.

66. *Promicati nečije interese* ipak nema odgovarajuće zamjene u izrazu „unapređivati nečije interese”, a s. v. promaći, promaknuti čak je izražena implicitno ta razlika u značenju („jer predmetak *pro-* nosi u sebi neko značenje prodiranja...”).

67. *Puket* se u *Savjetniku* izvodi iz njemačkog izgovora, ali valjalo bi onda naglasiti: samo pokrajinskog, jer se ta riječ u njemačkom književnom jeziku piše i čita *Bukett*.

68. *Rabiti* se u *Savjetniku* zabacuje kao pokrajinski izraz, no, kako zamijeniti uvriježeni glagolski pridjev *rabljen* („rabljena roba”)? Izraz „polovan”, koji je potvrđen doduše u narodnim govorima,

¹⁵ Usp. *Popularni medicinski leksikon*, NIP, Zagreb 1961.

čini mi se po izražajnoj vrijednosti još više pokrajinski u zapadnim krajevima. A izraz *rabiti* potvrđen je i u novijoj jezičnoj praksi latiničnog izdanja *Službenog lista SFRJ* (br. 56/1974, str. 1797; br. 20/1975, str. 640).

69. *Razblažiti* primjenjuje se stvarno kao termin u kemiji, ali čini mi se, pretežno u istočnim krajevima, a u zapadnim se uglavnom kaže *razrijediti*.

70. *Razuditi*: termin *razudba* prema *Savjetniku* znači: razučivanje, raščlanjivanje, razglabanje, anatomija, ali se „rijetko upotrebljava”. Dodano je još da se kao termin mjesto *anatomije* uopće ne primjenjuje. No, anatomija u prenesenom, suvremenom značenju i nije razudba nego nauka o građi organizma. A razudba je paranje, sekcija, autopsija, obdukcija, dakle način na koji se proučava smještaj, građa, oblik ili patološka promjena organa raščlanjivanjem odnosno rasijecanjem trupla, te služi anatomiji kao analitička metoda¹⁵. Vidimo da se taj termin u suvremenoj stručnoj literaturi ipak primjenjuje.

71. *Redni broj*: prema jezičnoj praksi *Službenog lista SFRJ* (latiničnog izdanja) iza rimskog se broja redovito stavlja točka. Usp. i *Jezik*, XVI. (str. 156/157), XXIV. (str. 104–108), XXIX. (str. 153/154).

72. *Redosljed* bi prema *Savjetniku* trebalo zamijeniti izrazima: red, niz, poradak. Mislim da je izraz *redosljed* određeniji od predloženih zamjena, jer znači sljed po nekom utvrđenom poretku.

73. *Rezervar* je doista iskrivljena riječ koja treba da glasi: rezervoar, ali kao zamjene nisu prikladne naše riječi: spremište, sabiralište, sabirnica i izvor, nego je kao odgovarajući hrvatski termin prihvaćen već izraz *spremnik*.

74. *Rezonirati* ne zamjenjuje se adekvatno riječju „razmišljati”, jer *raisonner* znači: rasuđivati, umovati kritički i sl.

75. *Rudača* je prema *Savjetniku* u narodnom govoru vrsta trave ili vrsta jabuke, pa „ne valja tu riječ upotrebljavati mjesto *ruda*”, iako je iz prve rečenice Predgovora vidljivo da se *Savjetnik* odnosi na književni jezik. Ruda je opet u *Savjetniku* veoma popularno definirana kao „ono što se vadi iz zemlje, pa se drobi, prži...”, pa se po toj definiciji i krumpir mogao smatrati rudom! U stvari, ruda je sastavni dio Zemljine kore, a pojavljuje se kao kruto homogeno tijelo stalnoga kemijskog sastava, koji se da izraziti kemijskom formulom. A rudača je u načelu ruda koja ima u svom sastavu po koju kovinu što služi čovjeku u industrijske i tehničke svrhe.¹⁶ I Dabac, iako nije tako decideran, implicitno omogućuje zaključak da je rudača ruda koja služi kao industrijska sirovina za dalju preradu.

76. *Sadra* prema *Savjetniku* danas je samo termin u geologiji i mineralogiji, a u trgovačkom poslovanju i tehničkoj primjeni ta bi ruda imala biti samo *gips*. Ne znam na čemu bi se ta teza mogla temeljiti. Imamo usvojene termine: sadreni odljevak, sadreni strop, sadrena matrica itd. (Dabac ima npr. još i izraz *zasadriti* u smislu: učvrstiti sadrom.)

77. *Sedmično* nije „prema njem. wochentlich” nego prema *wöchentlich*. (Posrijedi je vjerojatno tiskarska pogreška.)

78. *Smjer* i *pravac* ne moraju značiti isto. Izrazi: jednosmjerna cesta, dvosmjerna ulica i sl. nemaju zamjene.

79. *Spodoba* je prema *Savjetniku* pokrajinska riječ, a književna je: prilika, lik. No, riječ *spodoba* u književnoj je primjeni jednoznačnija možda od *prilike*, te se i ne poklapa potpuno s ovom riječi po značenju, pa se ovom i ne može uvijek ade-

¹⁶ Usp. Fran Tučan: *Mineralogija i geologija za više razrede srednjih škola*, Zagreb 1923, str. 5/6. (i dalje)

kvatno zamijeniti, npr. u rečenici: „Došle su čudne spodobe.”

80. *Sport, sportaš* a ne: šport, športas – kaže se u *Savjetniku* apodiktički, ali s. v. šport stav je ipak nešto blaži. A pod natuknicom *sp* čitamo: „*sp* imaju samo one riječi koje su već odavno došle k nama preko njemačkog, kao što su: špeceraj, špijun, špekulacija, špirit, špinat i sl.” Ovim primjerima, smatram, možemo dodati i *šport*. Kao u slovenski tako i u hrvatski književni jezik termin *šport* dolazi očito preko njemačkog, i to još u prošlom stoljeću¹⁷. Već 1903. osnovan je u Zagrebu HAŠK (Hrvatski akademski športski klub), koji je u javnosti bio općenito poznat pojam kroz desetljeća. (Na bivšem HAŠK-ovu igralištu izgrađen je i današnji Stadion u Maksimiru.) Činjenica je da su oba oblika: šport i sport uključena u razvojni proces naše jezične norme, o čemu za oblik *šport* svjedoče i novije potvrde, npr. u jezičnoj praksi latiničnog izdanja *Službenog lista SFRJ* (br. 28/1974, str. 895, 897, 981, 982; br. 28/1975, str. 853; br. 11/1976, str. 253). Mislim da u razmatranju te problematike dogmatska isključivost nije umjesna, a prvenstveno bi valjalo uravnotežiti kriterij pri ocjenjivanju alternativnih mogućnosti, pa bi se na taj način izbjegli i slučajevi da se u istom priručniku prihvaćaju izrazi kao „tepih” i „momentalno”, a proskribiraju termini kao: *dvokratan* i *punomoć*.

81. *Srh* ne samo da je prodro „u jezik mnogih pisaca” nego služi i kao tehnički termin u metalurgiji i strojarstvu za oštar brid ili rub (njem. *der Grat*) koji nastaje na izratku u proizvodnji ili pri obrađivanju, a treba ga ukloniti dopunskom obradom.

82. *Suljudi* je prema *Savjetniku* nepotreban izraz uz riječ: bližnji. No, *bližnji*

je karakterističan biblijski termin, dok je riječ *suljudi* neutralnija. U sličnu su međusobnom odnosu njemačke riječi *der Nächste* i *der Mitmensch*.

83. *Susretljiv* nam je potreban izraz, jer se ne poklapa potpuno s izrazom *uslužan*, od kojega se za nijansu razlikuje po izražajnoj vrijednosti. Možemo npr. nekoga susretljivo prihvatiti bez ikakvih usluga.

84. *Svirep* je prema *Savjetniku* uobičajen izraz „i na ekavskom i na ijekavskom području”, a „češće se upotrebljava riječ: okrutan”. No, čini mi se da je to prilično polariziran par riječi na liniji istok-zapad.

85. *Špaga* ne znam zašto bi bila baš vulgarna pogotovu u odnosu na mnoge izraze u narodnim govorima, a „u novije vrijeme” i u književnom jeziku, koje u najužem smislu možemo s pravom nazvati vulgarnim pa i lascivnima. Za razliku npr. od izraza: štampa, tepih – za *špagu* nemamo prikladne zamjene, te je ne možemo adekvatno zamijeniti ni *konopcem* ni *uzicom*. I Hurm¹¹ i Šamšalović¹⁸ imaju *špagu* bez ikakvih ograda.

86. *Štikla* nije *peta* nego *potpetica*.

87. *Štopati* dolazi još u smislu odbrojanja odnosno mjerenja vremena (npr. u atletici). Zatim u značenju zaustavljanja lopte (u nogometu) itd.

88. *Šund* (kao i *bofl*) nije lako adekvatno zamjenjivati, pa bi valjalo zauzeti isti stav kao i s. v. škart.

89. *Taška, tašna* prema autorima nema zamjene, što je čudno, jer za *torbu* kažu da je potpuno udomaćena. Za *tašku* možemo reći da ima čak uvriježene zamjene: aktovka, torba, torbica (ženska), a „geld-tašna” je *novčarka* itd.

¹⁷ Usp. album: *Zagreb 1900*, „Liber”, Zagreb 1974, str. 207. i 215.

¹⁸ Dr. Gustav Šamšalović: *Njemačko-hrvatsko-srpski i hrvatsko-srpsko-njemački rječnik*, Zagreb 1929.

90. *Tloris* je *tlocrt*. U *Savjetniku* je *tlocrt* u tom kontekstu izrazito nesretno izjednačen po značenju s *nacrtom*. U deskriptivnoj geometriji (na kojoj se temelji tehničko crtanje) to su različiti pojmovi. *Tlocrt* je projekcija nekog predmeta na horizontalnu (prvu) ravninu, a *nacrt* na vertikalnu (drugu) ravninu (a projekcija na treću, tzv. profilnu ravninu, koja je okomita na obje spomenute, naziva se *bokocrt*). U širem smislu *nacrt* nam, dakako, služi i kao naziv za tehnički crtež općenito, u značenju: plan.

91. *Ubrati*, *ubirati* prema *Savjetniku* nije dobro u značenju: *sabrati*, *sakupiti*, *sabirati*, *sakupljati*. No, *ubirati* i *sabrati* ne mora biti baš isto. *Ubrati* stanarinu možemo i od jednog stanara, a *sabrati* je ili *sakupiti* možemo samo od više njih.

92. *Ugao*: „kocka ima šest uglova” u *Savjetniku* je pogrešan primjer, jer kocka ima osam (trostranih) uglova!

93. *Upadati u riječ* i *prekidati riječ* nije isto. Govorniku možemo *upadati* u riječ, a ne moramo ga nužno time i *prekidati*. Netko može govoriti da se i ne obazire na upadice.

93. *Usud* zacijelo ne valja uzimati za *prometnu nesreću* odnosno za *sudar*, a zanimalo bi me gdje se ta riječ i primjenjuje u tom značenju. Da se tu možda ne radi o zamjeni s izrazom *udes*?

95. *Uviđaj* je isto što i *očevid*, a čini mi se da je i to prilično polariziran par

riječi na liniji istok-zapad. No, *očevida* nema u rječniku *Savjetnika*, iako tu riječ i Maretić¹ „može podnijeti”.

96. *Ventil* pojmovno nije ograničen na značenja: odušak, ispuh, zalistak, a kao tehnički termin (npr. glavni, plinski, razvodni, redukcijski, tlačni, upravljački ventil) ne možemo ga zamijeniti. Dabac je registrirao oko 150 vrsta ventila!

97. *Vjeroispovijest* i *vjera* ipak se u nijansi razlikuju po značenju. Govori se o *vjeri* u općenitijem smislu, govori se konkretnije o kršćanskoj *vjeri*, ali npr. o augsburškoj *vjeroispovijesti*. Moglo bi se, dakle, reći: *vjera* je u tom kontekstu donekle isto što i (u uobičajenom značenju) *religija*, a *vjeroispovijest* odgovara *konfesiji*.

98. *Vlak* nije samo prometno sredstvo, nego ima još jedno značenje, kojemu u istočnim krajevima odgovara termin „zatezanje”. U nauci o čvrstoći i u statici *vlak* je, dakle, pandan *tlaku*.

99. -z-: prema *Savjetniku* u nas se uobičajilo da se u nekim francuskim riječima ss izgovara kao z „pod utjecajem izgovora u njemačkom”, no, valjalo bi onda dopuniti: p o k r a j i n s k o g izgovora! A što se tiče npr. riječi *bazen*, ona je u tom obliku u nas tako udomaćena da se jedva i osjeća kao tuđica.

100. *Zaporka* nije samo pravopisni nego i bankovni termin, koji doista nije zastario!

Ivan Pelz